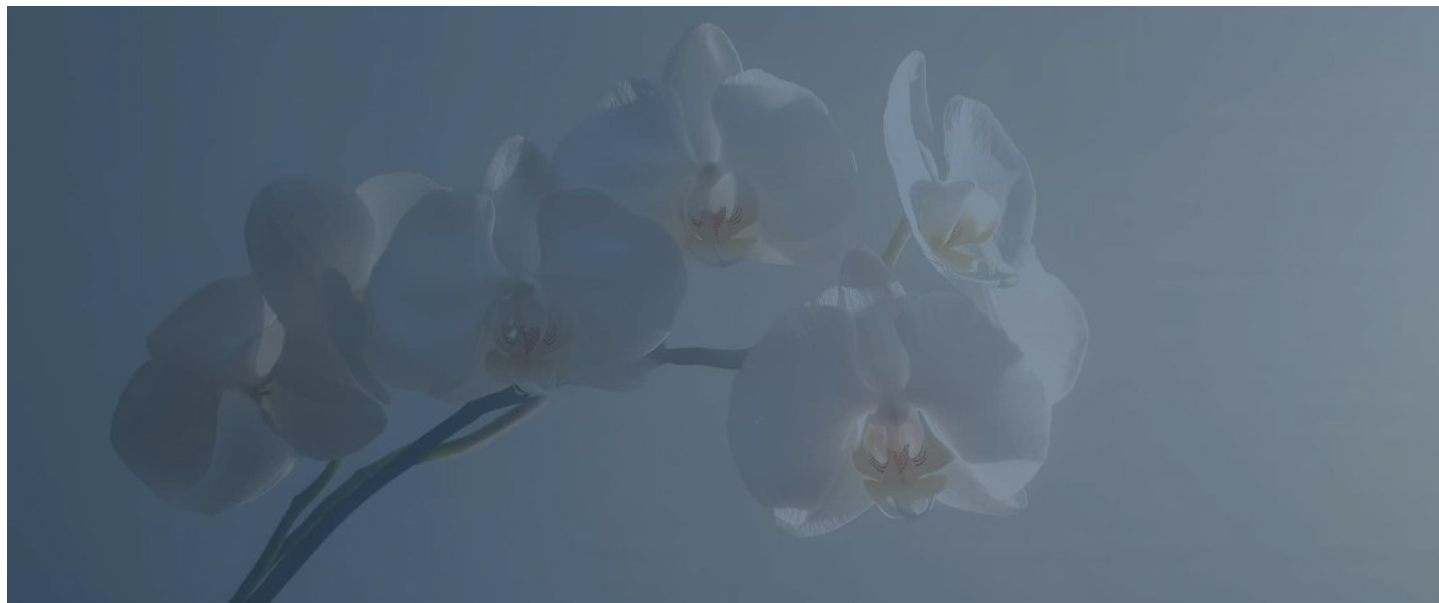

BOKOMTALER

Velskrevet om orkidébarn: – Sensitive og intelligente mennesker samfunnet ikke ser verdien av

Juni 17, 2025

Last ned som PDF

Gunn Helen Kristiansen

Tidligere representant i brukerutvalget i Vestre Viken HF

Tidligere leder av brukerrådet for psykisk helse og rus i Asker

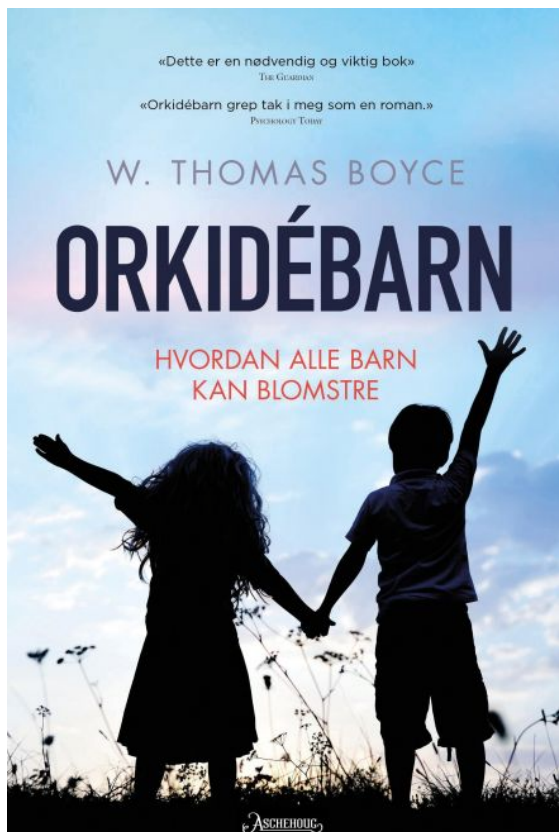
gunnhk@gmail.com

SER POTENSIALE: W. Thomas Boyce (t.v.) byttet ut ordet sårbarhet med sensitivitet i beskrivelsen av Orkidébarnas personlighet. Dermed ser han også mennesker med ubrukte ressurser som under tilrettelagte omgivelser kan forløses til det beste for individene selv om samfunnet de er del av. Foto: Noah Berger

Sårbarhet har blitt oppfattet som disposisjon for sykdom og lidelse. Etter å ha lest forfatterens teori om «Orkidébarn», tenker jeg motsatt. Boka er en åpenbaring av miljøets betydning for inkludering, personlig vekst og godt liv.

Bokomtale

Tittel: *Orkidébarn*

Forfatter: W. Thomas Boyce

Forlag: Aschehoug (2020)

Boka *Orkidébarn* av W. Thomas Boyce beskriver forskning på barns oppvekst og utvikling, metaforisk fortalt med eksempler fra to forskjellige fenotyper: de følsomme Orkidébarna og de mer hardføre Løvetannungene. Boka er lettlest, lærerik og engasjerende. Forskerens metode er observasjon bak et enveis speil hvor han som lege har betraktet barna i tilrettelagte og utfordrende situasjoner.

Samme miljø, ulike utslag

Boyce vokste opp med en kreativ og begavet lillesøster som strevde med livet i tenårene. Etter hvert fikk de også lillebror Jim. De tre barna vokste opp i samme familie og i samme miljø. De konkrete påkjenninger de to eldste barna ble utsatt for var flytting, som innebar miljøskifte med tap av venner. Dette skjedde omtrent samtidig som to av besteforeldrene døde.

Lillebroren var ikke født enda, men alle tre vokste opp med konflikter i kjernefamilien og med en far plaget av depresjon. Til tross for helseproblemene oppnådde søsteren Mary gode resultater som student, takket være viljestyrke, gnistrende intellekt og ikke minst mye støtte i familien. Senere utviklet hun spiseforstyrrelse og etter hvert psykiske vansker som førte til mistanke om schizofreni.

Påkjenningene økte i voksen alder da hun fikk et barn med funksjonsnedsettelse som krevde mye av henne. Thomas klarte seg bra, til tross for at de ble utsatt for de samme påkjenningene i form av flytting, død og familiære konflikter. Han skriver selv at søsteren Mary nok var den mest begavede av de to. Hva var det som gjorde henne så sårbar?

Sensitiv personlighet

Epigenetikk er bindeleddet mellom arv og miljø og har nok inspirert til utviklingen av stress/sårbarhets-teorien som kom litt senere. Sammenhengen mellom stress og sårbarhet er en anerkjent teori i psykisk helsearbeid, hvor sårbarhet har blitt oppfattet som *disposisjon* for sykdom og lidelse.

Barnelegen Boyce har i boka byttet ut ordet sårbarhet med sensitivitet når han beskriver egenskapene i Orkidébarnas personlighet. «Hva om det er de barna vi bekymrer oss mest for som er de som har best forutsetninger for å lykkes?» skriver han innledningsvis.

Løvetannbarn er et innarbeidet begrep. Det handler om barn som mot alle odds, mestrer alle ytre mentale påkjenninger, og som løvetannen bryter seg gjennom asfalten og strekker seg

mot sola. Storebror Thomas var et Løvetannbarn. Han fullførte en lang akademisk utdanning, fikk et stabilt ekteskap med veltilpassede barn, og hadde en spennende karriere. Hvordan kunne to søsken, så tett i alder og like i skinn, bli så forskjellige i sinn? Dermed introduserer han oss for en annen blomsterart, nemlig orkideen.

Var for omgivelsene

Orkidébarna kjennetegnes av at de kan få de vakreste blomster om de er plantet i god jord og får riktig pleie. «Orkidébarna er særlig vare for omgivelsene og derfor spesielt sårbare ved vanskelige forhold, men usedvanlig vitale og fremgangsrike i et støttende miljø der de får all den næringen de trenger», skriver forfatteren. «En Orkidé er ikke en ødelagt Løvetann, men en annen mer subtil type blomst», fortsetter han. Orkidébarnas sensitivitet er et samspill mellom indre og ytre risikofaktorer. Løvetannbarna står på sikrere grunn fordi de ikke er like mottakelige for sanseinntrykk.

Negativ respons setter dype spor i Orkidébarnas sinn, men traumer kan blekne med tiden slik at omsorgsfull trøst og støtte fra andre kan reparere skaden. Evolusjonen har løftet frem Orkidébarn fordi deres årvåkne oppmerksomhet og falkeblikk var nyttige for flokken i krevende tider.

Orkidé- og Løvetannbarn kan forklares som motpoler på en glidende akse. Løvetannbarna oppnår anerkjennelse for sin hardføre personlighet. Slike vil samfunnet ha. De sensitive og intelligente Orkidébarna blir ikke forstått og verdsatt i samme grad. Samfunnet ser ikke verdien i at høysensitive mennesker har en velutviklet reaksjonsevne. Jeg ser dem som varslere, ikke ulik kanarifuglen i gruvene som dør når gruvegangene fylles med giftige gasser.

Savner betydningen av det sosiale

Selv der mobbing og utestengelse sjelden forekommer, ser det ut til at til og med små barn har behov for å skape ordnede sosiale relasjoner på en skala fra ydmyk til dominerende. Forfatteren henter observasjoner fra aper for å vise hvordan ape-hierarkiet fungerer under ledelse av en dominerende alfahann.

Forfatteren kunne godt vært tyngre på det vitenskapelige om barnas samhandling i større grupper og i naturlige omgivelser. Skole, barnehage og idrett er arenaer for lek, læring og atferd. Jentenes intrikate form for ekskludering starter i barneskolen og er forskjellig fra guttenes rangordning. Barnelegen, forfatteren og forskeren beskriver kjønnsforskjeller på en

humoristisk måte, i riggede eksperimenter på barn i små grupper, eller alene med elektroder på hodet. Men jeg savnet fortellingen om betydningen av tilhørighet til en flokk bestående av barn på samme alder.

Pasienten Lan på åtte år hadde smerter i magen. Da barnelege Boyce undersøkte henne fant han ingen fysisk årsak, men det kom frem av en tegning hun laget at hun følte seg mobbet og utestengt av de store jentene. Mary og Lan har det til felles at symptomene begynte med fysisk smerte. De responderte negativt på tap og utestengelse. «Nevrovitenskapen har faktisk vist at smerte som følge av sosial ekskludering kan aktivere de delene av hjernen som blir påvirket av akutt og kronisk fysisk smerte», skriver forfatteren. Mobbing og utestengelse kan altså gi fysiske utslag.

TV2-serien *Uten synlige tegn* fra vinteren 2025 viser at særlig tenåringsjenter er disponert for dette fenomenet. De er trolige høysensitive Orkidé-tenåringer, tenkte jeg ut da jeg leste boka.

Bør ikke overbeskyttes

«Orkidébarn antas å utgjøre omtrent ett av fem barn. De har en forbløffende og tveegget følsomhet for både den sosiale og den fysiske virkeligheten de møter tidlig i livet. Orkidébarn næres av bekræftelse og kjærlighet, men bør ikke overbeskyttes eller skjermes for alle utfordringer», konkluderer Boyce med i niende kapittel.

I bokens siste kapittel vender han tilbake til søsteren Mary og hennes giftige forhold til moren. Kombinasjonen av skadet mor og sensitiv datter skriver han at var problematisk og eksplosiv. Han stiller til slutt spørsmål om hvordan biologisk risiko kan bevege seg fra psykologisk begrensning i den ene generasjonen til psykisk smerte i den neste.

Med det lar jeg forfatteren få det siste ordet, i stor takknemlighet for en unik leseopplevelse.

Selv om jeg var mer av en løvetann enn min søster, var jeg mye mer sensitiv enn min lillebror Jim, som var en ekte, hardfør løvetann ... Orkidé og løvetann er ikke en entydig inndeling av mennesker i to kategorier. De to blomstertypene tjener som tydelige metaforer og betegner noe som egentlig befinner seg på en skala. Selv om jeg fysiologisk befinner meg mer i skalaens løvetannområde, betyr ikke det at jeg ikke er følsom og har en overutviklet evne til å bekymre meg.

Hilsen en Orkidé-bestemor